

کتاب‌شناسی پارچه و لباس ایران

مروری بر کتاب‌های فارسی با موضوع پارچه و لباس

● پروین بابایی

دانش آموخته دکتری هنر اسلامی دانشگاه هنر اسلامی تبریز p.babaei@tabriziau.ac.ir

چکیده

مطالعات در زمینه پارچه، لباس و طراحی پوشاک، تاکنون بیشتر با سه رویکرد دینی، تاریخی و یا کاربردی بوده است. کتاب‌ها و نشریه‌های فراوانی فقط به ارائه مدل‌ها و الگوهای لباس اختصاص یافته؛ اما تعدادی نیز با نگاهی تخصصی، به فنون و روش‌های طراحی لباس، توجه دارد. به نظر می‌رسد انتشار کتاب‌های مربوط به لباس، از نظر کمی و کیفی در مقایسه با کتاب‌های مربوط به پارچه، رشد بیشتری داشته است. به‌خصوص در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ شاهد رشد کمی و کیفی قابل توجهی در نشر کتاب‌های پارچه و لباس هستیم. تا پیش از این، کتاب‌ها عموماً رویکرد تاریخی و یا دینی داشت، اما در دو سال اخیر، کتاب‌هایی با رویکردهای جامعه‌شناختی، اقتصادی، نشانه‌شناختی و ... نیز منتشر شده است. چاپ و نشر کتاب‌های کاربردی سیر به‌نسبت یکنواختی در دهه اخیر داشت. در این مقاله، به روش توصیفی، کتاب‌های منتشر شده به زبان فارسی در حوزه پارچه و لباس، بررسی خواهد شد.

کلیدواژه: پارچه، لباس، کتاب‌شناسی، ایران، فارسی

مقدمه

تألیف و نشر کتاب با موضوع پارچه و لباس، چندی است شتاب فزاینده‌ای گرفته است؛ هرچند مسیر پریچ و خمی در پیش دارد و گاه از ضعف و نقصان نیز دور نیست، اما انتشار برخی کتاب‌ها نویدبخش حرکتی نو و مؤثر در این زمینه است. با تأسیس کارگروه ساماندهی مد و لباس و مطرح

شدن مد و لباس در سیاست‌گذاری فرهنگی کشور، چاپ و نشر کتاب‌های مرتبط با پارچه و لباس و مد قوت گرفت و روز به روز به تعداد کتاب‌های منتشر شده در این حوزه، افزوده می‌شود. نخستین گام‌ها در این زمینه، با اشکال‌ها و نقص‌های بسیاری روبه‌رو بود؛ اما امروزه سطح کیفی کتاب‌ها ارتقاء یافته است و این موضوع به یکی از دغدغه‌های هنر و فرهنگ جامعه علمی کشور تبدیل شده است. این مقاله، به کتاب‌شناسی کتاب‌های فارسی مد، لباس و پارچه در ایران، اختصاص دارد. کتاب‌ها به دو گروه بزرگ نظری و کاربردی تقسیم شده است. این مقاله، شامل کتاب‌های فنی همچون کتب خیاطی و الگو نیست و فقط به مبانی تجسمی طراحی لباس با عنوان کتاب‌های کاربردی اکتفا شده است. کتاب‌های نظری نیز بر اساس رویکردها، به چندین گروه کوچک‌تر، از جمله: تاریخی، دینی، فرهنگ‌ها، محلی، ترجمه و سایر رویکردها تقسیم شده است. با توجه به بررسی‌ها، کتاب‌هایی با رویکرد تاریخی، دارای بیشترین تراکم نشر است. پس از آن نیز کتاب‌هایی بررسی می‌شود که به پوشاک نواحی مختلف ایران اختصاص دارد. سایر رویکردها از نظر کمی و کیفی، سیر صعودی دارد. به فراخور دسترسی به منابع، برخی کتاب‌ها به اجمال، توصیف خواهد شد. بدیهی است تعدادی از منابع از دید نگارنده دور مانده و از قلم افتاده است. این مقاله برای دانشجویانی که در حال تدوین پایان‌نامه و یا تألیف مقاله‌های علمی هستند، مفید خواهد بود.

کتاب‌شناسی

کتب تاریخ پوشاک، نخستین آثاری است که به پوشاک، با عنوان موضوع جدی مطالعاتی نگریسته‌اند. تا پیش از این در آثار موجود، فقط از منظر دینی و ارزشی به موضوع لباس پرداخته بودند. سال‌های اخیر، نگاه جدی‌تری به مقوله لباس شده است و کتاب‌هایی نیز با رویکردهای تحلیلی و تفسیری به مسئله لباس منتشر شد. همچنین کتاب‌هایی که مبانی تجسمی طراحی لباس را تشریح می‌کند نیز منتشر شده است و در اختیار مخاطبان قرار گرفت. در ادامه، کتاب‌ها در دو گروه عمده نظری و کاربردی خواهد آمد:

الف) کتاب‌های نظری

در این بخش کتاب‌هایی بررسی می‌شود که نگاه نظری به مقوله مد، لباس و پارچه دارد و به کتاب‌های: تاریخی، دینی، محلی، فرهنگ‌ها، ترجمه، و سایر تقسیم شده است.

۱. تاریخی

کتاب‌هایی که رویکرد تاریخی دارد، به دو دسته کتاب‌های تاریخ پوشاک و تاریخ پارچه، تقسیم می‌شود.

۱-۱- تاریخ پوشاک

- ذکا، یحیی (۱۳۳۶). *لباس زنان ایران از سده سیزدهم هجری تا امروز*. تهران: هنرهای زیبای کشور.

کتابی مصور و از نخستین منابع پوشاک است. این کتاب، در دوره کاری ذکا در موزه مردم‌شناسی تألیف شده است.

- ضیاءپور، جلیل (۱۳۴۷). *پوشاک زنان ایران از چهارده قرن پیش تا آغاز دوره شاهنشاهی پهلوی*. تهران: وزارت فرهنگ و هنر.

- ضیاءپور، جلیل (۱۳۴۳). *پوشاک باستانی ایران از کهن‌ترین زمان تا پایان شاهنشاهی ساسانیان*. تهران: هنرهای زیبای کشور.

- ضیاءپور، جلیل (۱۳۴۷). *پوشاک زنان ایران از کهن‌ترین زمان تا آغاز شاهنشاهی پهلوی*. تهران: وزارت فرهنگ و هنر.

این کتاب مصور است و پوشاک بازسازی شده ادوار تاریخی مختلف ایران در آن نمایش داده شده است.

- ضیاءپور، جلیل (۱۳۴۲). *پوشاک ایل‌ها، چادر نشینان و روستاییان ایران*. تهران: وزارت فرهنگ و هنر.

- ضیاءپور، جلیل (۱۳۴۹). *پوشاک ایرانیان از چهارده قرن پیش تا آغاز دوره شاهنشاهی پهلوی*. تهران: وزارت فرهنگ و هنر.

- مشیرپور، میرمحمد (۱۳۴۵). *تاریخ تحول لباس در ایران*. مشهد: زوار

- شریعت‌پناهی، حسام‌الدین (۱۳۷۲). *اروپایی‌ها و لباس ایرانیان*. تهران: قومس.

شریعت‌پناهی با تکیه بر نقل قول‌های سفرنامه‌های سیاحان خارجی، وضعیت پوشاک ایرانی و دیدگاه اروپاییان به لباس ایرانیان را توصیف کرده است. در این کتاب، گفته‌های تعدادی از معروف‌ترین سیاحان، درباره پوشاک مردم ایران آمده است. اما تعداد قابل توجهی از سفرنامه‌ها نیز از دید نویسنده دور مانده است.

- شهشهانی، سهیلا (۱۳۷۸). *تاریخچه پوشش سر در ایران*. تهران: مدبر.

- شیرخانی، منیژه (۱۳۸۱). *پوشش زن ایرانی*. تهران: بهار علم.

- آقاحسین شیرازی، ابوالقاسم (۱۳۸۲). *پوشاک زنان ایران از آغاز تا امروز*. تهران: اوستا.

- متین، پیمان (۱۳۸۳). *پوشاک ایرانیان*. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

در این کتاب، پوشاک برخی اقوام و اقلیت‌های دینی ایران بررسی می‌شود.

- متین، پیمان (۱۳۸۴). پوشاک در ایران زمین. تهران: امیرکبیر
کتاب شامل مجموعه‌ای از مقاله‌های پراکنده دانشنامه ایرانیکا درباره تاریخ پوشاک ایران است که پوشاک برخی ادوار تاریخی و همچنین به لباس اقوام در جغرافیای ایران بزرگ توجه دارد. رویکرد مقاله‌ها توصیفی است و برخلاف دقت نظر نویسندگان مقاله‌ها، تصاویر کتاب بسیار اندک و ناکافی است.

- رحیمی، پریچهر (۱۳۸۵). تاریخ پوشاک ایران. پوشاک ایرانیان از هزاره پنجم پیش از میلاد، تا اواخر دوره هخامنشی، در سه دوره تاریخی، بررسی شده است. نقطه قوت کتاب استفاده مناسب از تصاویر است.

- جولائی فلاح، انسیه (۱۳۸۶). لباس‌های ایرانی از عیلامیان تا قاجاریه. مشهد: آهنگ قلم.

- سلوکی، حوری (۱۳۸۶). تاریخ لباس. رشت: شهر باران.
در این کتاب، تاریخ لباس ایرانیان از آغاز تا پایان دوره پهلوی، بررسی می‌شود.

- فریدزاده، حسین (۱۳۸۸). لباس ایرانیان در آینه سفرنامه‌ها. تهران: نیکتاب.
- چیت ساز، محمد (۱۳۹۱). تاریخ پوشاک ایرانیان. تهران: سمت
چیت ساز تاریخ لباس را از آغاز تا حمله مغول، بررسی می‌کند.
- یاوری، حسین، رضاپور، شیرین (۱۳۹۱). نگرشی بر تاریخ تحولات لباس در جهان. تهران: سیمای دانش.

این کتاب پوشاک جهان را از بیزانس تا زمان حاضر بررسی می‌کند.
- غیبی، مهرآسا (۱۳۸۵). هشت هزار سال تاریخ پوشاک اقوام ایرانی. تهران: هیرمند.

این کتاب در قیاس با آثاری که تاکنون منتشر شده است، مفصل‌ترین کتاب تاریخ پوشاک ایران به شمار می‌رود.
- نجمی، شیرین (۱۳۹۵). نگاهی به پوشاک و زیورآلات بانوان دوره قاجار. تهران: مگستان.

- عظیم زاده تهرانی، طاهره، سعادت‌ی فر، فرزانه (۱۳۹۵). دگرگونی رنگ، طرح و تزئین پوشاک ایرانیان (از ابتدا تا پایان روزگار قاجار). مشهد: نگاران سبز.
در این کتاب، تحولات رنگ، طرح و تزئینات پوشاک ایرانیان از دوران پیش از اسلام تا پایان دوره قاجار، شرح داده می‌شود. مؤلفان توانسته‌اند با بهره‌گیری از منابع غنی‌تری در مقایسه با کتاب‌های پیشین، کتابی آماده سازند که از لحاظ محتوا، فراتر از سایر آثار منتشر شده در این حوزه است. منابعی که نویسنده به آن استناد دارد نیز بسیار متنوع است و چنین دقت نظری در سایر تألیفات این حوزه، تاکنون مشاهده نشده است.

- مبینی، مهتاب، اسدی، اعظم (۱۳۹۶). سیری در مد و لباس دوره قاجار. تهران: مرکب سپید.

کتاب سیری در مد و لباس دوره قاجار به دوره قاجار اختصاص دارد، اما در تدوین آن دقت کافی اعمال نشده است.

- شهبهانی، سهیلا (۱۳۹۶). پوشاک دوره قاجار. تهران: فرهنگسرای میردشتی.

- جدیدی، ناصر؛ آقایی بهارنچی، الهام (۱۳۹۶). پوشاک در زمان هخامنشیان. تهران: آموزش برتر.

- داودی رکن‌آبادی، ابوالفضل و دهقانی، فاطمه (۱۳۹۶). پوشاک و منسوجات بانوان دوره صفوی و قاجار. یزد: دانشگاه آزاد اسلامی.

- مونس‌سرخره، مریم (۱۳۹۶). پوشاک ایرانیان در عصر قاجار (چگونگی و چرایی)، تهران: مرکب سپید، چاپ اول.

پوشاک ایرانیان در عصر قاجار به چگونگی و چرایی پوشاک این دوره می‌پردازد. پرداختن به لباس یک دوره خاص، تمرکز بر موضوع مورد مطالعه را افزایش داده و جزئیات بیشتری از تاریخ پوشاک را بر خواننده روشن می‌سازد. در این کتاب، سه سؤال اساسی مطرح می‌شود: نخست) چگونگی پوشاک زنان و مردان در عصر قاجار؛ دوم) روند تغییرات پوشش در این عصر؛ و سوم) تبیین دلایل و عوامل تغییرات پوشش قاجاریان. بنابراین کتاب از نگاه توصیفی اندکی فراتر رفته و پوشاک این دوره، تحلیل خواهد شد.

۲-۱- پارچه

کتاب‌هایی که تاریخ نساجی، مطالعه و بررسی شده است، عبارت است از:
- ابهام پوپ، آرتور، اکرم، فیلیس (۱۳۶۱). نساجی ایران، بافته‌های دوران اسلامی. ترجمه زرین دخت صابر شیخ. تهران: سازمان صنایع دستی.
- بهشتی پور، مهدی (۱۳۴۳). تاریخچه صنعت نساجی ایران. تهران: اکونومیست.

- روحفر، زهره (۱۳۸۰). نگاهی بر پارچه بافی در دوران اسلامی. تهران: سمت.

- ریاضی، محمدرضا (۱۳۸۱). طرح‌ها و نقوش لباسها و بافته‌های ساسانی. تهران: گنجینه هنر.

- یآوری، حسین (۱۳۸۰). نساجی سنتی ایران. تهران: سوره مهر.

- صدری، نسرين (۱۳۸۷). بافندگی ایران از سنتی تا صنعتی. تهران: جهاد دانشگاهی.

در این کتاب، وضعیت صنعت پارچه‌بافی در یک سیر تاریخی، بررسی می‌شود. لازم به ذکر است نشر کتاب روان نیست و جای به جای در آن مشکلات مختلف نگارشی و محتوایی به چشم می‌خورد.

- طالب‌پور، فریده (۱۳۸۶). تاریخ پارچه و نساجی در ایران. تهران: دانشگاه الزهرا.

این کتاب تاریخچه‌ای از نساجی ایران ارائه می‌کند، اما اندکی شتاب‌زدگی در آن مشاهده می‌شود که سبب فقدان دقت لازم شده است.

- عناویان، رحیم، عناویان، ژرژ (۱۳۵۴). ترمه‌های سلطنتی ایران و کشمیر. ژاپن: مؤسسه سن‌شو کو توسی کاتسوشا.

کتابی مصور و مشتمل بر تصاویر پارچه‌های ترمه است.

فصلنامه نقد کتاب

ادبیات و هنر

سال اول، شماره ۳ و ۴
پاییز و زمستان ۱۳۹۷

۱۷۶

۲. دینی

کتاب‌هایی که رویکرد دینی دارد، در آن بیشتر به مقوله عفاف و حجاب پرداخته‌اند. اما با اوج گرفتن بحث پوشاک، دیدگاه‌های دینی نیز مجدد به سوی تولید محتوا روی آورد.

- بلوکی، مخدره (۱۳۸۹). تأملی در مفهوم لباس در قرآن. مشهد: کنکاش دانش.

این کتاب بر اساس آیات قرآنی سعی در ارائه مفهومی از پوشاک دارد.

- کیانی، خدیجه (۱۳۹۰). لباس در قرآن و سنت. قم: پیام حجت علیه السلام.

کیانی لباس را از منظر روایات، آیات و احادیث، بررسی و مطالعه کرده است.

- دفتر فعالیت‌های فرهنگی، هنری بانوان (۱۳۷۵). سیر تحول و تطور

حجاب در ایران. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

مجموعه‌ای از مقاله‌های سمینار سیر تحول و تطور حجاب در ایران است که با همین عنوان چاپ شده است.

۳. محلی

در سال‌های اخیر، تعداد زیادی کتاب با موضوع پوشاک محلی اقوام مختلف ایران منتشر شده است.

- حسنی، حمیدرضا (۱۳۸۵). پوشاک سنتی مردم سمنان. تهران: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری.

- طالبش انساندوست، فرشته (۱۳۸۵). پوشاک سنتی مردم گیلان. تهران: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری.

- صفایسینی، شایا (۱۳۸۹). پوشاک زنان هرمزگان. تهران: روشنگران و مطالعات زنان.

کتابی است در شرح پوشاک و زیورآلات زنان هرمزگان.

- محمدپور، نسیم (۱۳۹۱). پوشاک اقوام ایران. تهران: خانه تاریخ و تصویر

ابریشمی.

- بهرامی، فرخنده (۱۳۹۶). پوشاک محلی لرستان. خرم آباد: اردیبهشت جانان.

- محمدی، رامونا (۱۳۹۶). پوشاک محلی اقوام ایرانی. تهران: ناشر مؤلف.

- محمدی، رامونا (۱۳۸۸). پوشاک و زیورآلات مردم ترکمن. تهران: جمال هنر.

- وطن دوست، سارا (۱۳۹۴). پوشاک و زیورآلات عشایر کرمانج خراسان. قم: عمو علوی.

- یاورى، حسین (۱۳۸۹). آشنایی با لباس‌ها و پوشاک سنتی مردم مناطق مختلف ایران. تهران: سیمای دانش.

- قائد رحمت، عیسی (۱۳۹۳). لباس لرهای فیلی در استان‌های لرستان، ایلام و کرمانشاه. قم: مطبع.

- غفاری، یعقوب (۱۳۹۱). پوشاک سنتی مردم بومی استان کهگیلویه و بویراحمد. اصفهان: بهتاپژوهش.

- سلوکی، حوری (۱۳۸۶). پوشاک محلی اقوام مختلف ایران. رشت: شهر باران.

- آریانا، آزاده (۱۳۹۳). تن پوش محلی ایرانیان. قم: دارالتفسیر.

- زمان‌زاده گمیک، مرضیه (۱۳۸۹). تن پوش، آرایه و تن‌آرایه‌های زنان بختیاری. ایذه: خودآگه.

- ابراهیمی، کژال (۱۳۶۹). نقش و رنگ در لباس زنان کرد. کرج: ملارد.

- درگرگوریان، خازاک (۱۳۸۰). لباس‌های ملی و سنتی ارمنه. اصفهان: انجمن خیریه زنان ارمنه اصفهان.

- محمدزاده ماکویی، صفورا (۱۳۹۶). طرح و نقش در پوشاک اقوام ایرانی. تبریز: بهار دخت.

- محمدزاده ماکویی، صفورا (۱۳۸۶). سیر تحول پوشاک و زیورآلات در آذربایجان. خوی: قراقوش.

به طور کلی، کتاب‌هایی که به پوشاک محلی پرداخته است، از نظر دقت در ارائه مطالب و نیز کیفیت تصاویر در سطح به نسبت مطلوب‌تری در مقایسه با سایر کتاب‌ها قرار دارد. یکی از دلایل آن نیز ارتباط نزدیک‌تر و ملموس‌تر بین نویسندگان و پوشاک محلی مورد مطالعه است.

۴. فرهنگ‌ها

برخی کتاب‌ها در قالب لغت‌نامه و دایره‌المعارف تخصصی، لغات و اصطلاحات پوشاک را گردآوری کرده‌اند؛ از جمله:

- هوشیار، آرتیس (۱۳۸۴). فرهنگ واژگان پوشاک. تهران: نورپردازان.
- الهی، محبوبه (۱۳۹۲). پوشاک در امثال و حکم فارسی. تهران: جمال هنر.
- حبیبزاده آذری، فروغ (۱۳۹۷). فرهنگ اصطلاحات پوشاک. تبریز: راجی.
- کمپانی، نسیم (۱۳۹۱). فرهنگ اصطلاحات پارچه و پوشاک در ایران. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- اسبیزانبردا، لورا (۱۳۹۶). اطلس طراحان مد و لباس. ترجمه غلامحسین اعرابی. تهران: جمال هنر.

۵. ترجمه

- ترنویل کاکس، روت (۱۳۷۲). تاریخ لباس. ترجمه شیرین بزرگمهر، بررسی ۵۰۰ سال تاریخ لباس جهان است.
- پیتران دزی، راینهارت (۱۳۸۳). فرهنگ البسه مسلمانان. ترجمه حسینعلی هروی. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
فرهنگ البسه مسلمانان، یک فرهنگ غنی از انواع لباس‌های رایج در ممالک اسلامی است. اما چنانچه کتاب تصویر نیز داشت، بر غنای آن افزوده می‌شد.
- ون دن بیوکل، دورین (۱۳۸۶). پوشاک ملل. ترجمه مریم مدنی. تهران: مارلیک.
کتابی مصور که لباس ملت‌های مختلف تا قرن نوزدهم را در طول تاریخ طراحی کرده‌اند و به تصویر درآورده‌اند.
- مکنزی، مایری. (۱۳۹۶). گرایش‌های طراحی لباس. ترجمه آیدا تدین. تهران: کتاب آبان.
مکنزی تاریخ مد را از سده هفده تا نوزده در قالب «ایسم»‌های اصلی و مهم تشریح می‌کند.
- بیکر، پاتریشیا (۱۳۸۵). منسوجات اسلامی. ترجمه مهناز شایسته‌فر. تهران: مؤسسه مطالعات هنر اسلامی.
- پوربهمن، فریدون (۱۳۸۶). پوشاک در ایران باستان. ترجمه هاجر ضیاء سیکارودی. تهران: امیرکبیر.
پوربهمن، پوشاک ایران پیش از اسلام را بررسی می‌کند و ضیاء سیکارودی آن را از فرانسه به فارسی برگردانده است. مطلب تازه‌ای در آن مشاهده نمی‌شود و تا حدودی اطلاعات درج شده در سایر کتب تاریخ پوشاک را ارائه می‌دهد.
- پتک، آمیکا (۱۳۸۹). تاریخ لباس در هند. ترجمه نسیم کمپانی. تهران: بادبان.
- هت، کریستین (۱۳۹۶). لباس‌های دنیای مدرن. ترجمه سیدعلی مجابی. نجف آباد: دانشگاه آزاد اسلامی.
- رزمی کریل و دیگران (۱۳۹۳). جزئیات لباس از گوشه و کنار جهان. ترجمه لیلا

نوری. ارومیه: اندیشه سهیل.

- مولین، مایکل (۱۳۷۹). *طراحی لباس برای صحنه*. ترجمه پریسا ایشاری. تهران: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
- کلاهدوزان، صفیه (۱۳۸۷). *پوشاک در گذر زمان*. تهران: شارق
- در این کتاب، پوشاک سرزمین‌ها و ادوار مختلف از جمله: چین، ژاپن، قرون وسطی و رنسانس، بررسی می‌شود.

فصلنامه نقد کتاب

ادبیات و هنر

سال اول، شماره ۳ و ۴
پاییز و زمستان ۱۳۹۷

۱۷۹

۶. سایر رویکردها

تعدادی از آثار مربوط به پوشاک، با رویکردهای مطالعاتی دیگری به این موضوع پرداخته‌اند که عبارت است از:

- عابدینی راد، شیرین (۱۳۹۵). *مد و لباس در قلمرو هنر مفهومی*. تهران: نظر.
- عابدینی راد، نگاهی که به لباس دارد به عنوان یک هنر مفهومی است. هرچند کتاب در تقسیم‌بندی لباس‌های مفهومی، دچار اشتباه شده است، اما پرداختن به موضوع لباس، به مثابه یک هنر در پژوهش‌های زبان فارسی، تازگی دارد.

- مولزاده، مریم (۱۳۹۶). *اقتصاد مد لباس تقاضای مد لباس*. چاپ اول. تهران: سخنوران.

مریم مولزاده، به مد همچون یک هنر- صنعت خلاق نگاه کرده است و ساز و کار تقاضا و مصرف لباس را در تقابل با اقتصاد، بررسی می‌کند. این کتاب در عین اختصار و به دور از گزافه‌گویی، به‌شکلی موجز اقتصاد مد را ترسیم کرده است. بنا به اذعان نویسنده این اثر، اولین کار علمی در حوزه اقتصاد مد در ایران است و به مد از منظر تقاضا، توجه دارد و به شناسایی عوامل مؤثر بر تقاضای مد لباس می‌پردازد.

- اسماعیلی سادیانی، مهدی (۱۳۹۴). *لباس روحانیت در نبرد نمادها*. قم: مؤسسه فرهنگی هنری طریق معرفت ثقلین.

اسماعیلی سادیانی، به کارکردهای نمادین لباس روحانیت می‌پردازد.

- موسوی، سید مهدی (۱۳۹۷). *زیبایی‌شناسی مد و لباس*. کاشان: سوره تماشا.
- صفری‌نژاد، مرضیه (۱۳۹۲). *نشانه‌شناسی لباس تئاتر*. تهران: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.

- اشجاران، علی (۱۳۹۳). *جایگاه لباس و پوشش در گذر تاریخی جوامع*. تهران: کیان.

- یاسینی، سیده راضیه (۱۳۹۵). *شناخت پوشاک ایرانی زنان؛ زیبایی و کارکرد*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

شناخت پوشاک ایرانی زنان از نخستین آثاری است که از نگاه تاریخی فراتر رفته و رویکردی تفسیری به موضوع پوشاک زنانه ایرانی دارد. در این

کتاب، رابطه تنگاتنگ میان کارکرد و زیبایی در پوشاک زنانه ایرانی در طول تاریخ، ترسیم شده است. یاسینی در این کتاب، پوشاک زنانه در پهنه ایران بزرگ را از دو زاویه تاریخی و جغرافیایی بررسی کرده است؛ سپس اصول کلی حاکم بر طراحی این پوشش را به منظور ایجاد عرصه‌ای برای بازتولید پوشاکی با هویت ایرانی و اسلامی عنوان می‌کند.

- جوانمرد، صدیقه (۱۳۹۵). *ساختار پوشاک هخامنشیان*. تهران: راشدین.

جوانمرد با رویکرد نشانه‌شناسی خوانشی بارت، لباس هخامنشیان را از منظر نمادین، مطالعه و بررسی می‌کند.

- محمدی سیف، معصومه (۱۳۹۵). *نشانه‌شناسی در پوشاک زنان ترک و کرد در*

ایران. تهران: جامعه‌شناسان.

این کتاب، مشتمل بر پنج فصل است و پس از معرفی لباس‌های سنتی دو قوم کرد و ترک آذری، به شرح تغییرات و تحولات پوشاک هر دو قوم و دلایل این تحولات پرداخته است. برلاف آنچه از عنوان کتاب برمی‌آید، این کتاب نه تنها انسجام و چهارچوب صحیحی ندارد، بلکه مؤلف با این‌که اطلاعات و داده‌های فراوانی را گردآوری کرده است - که شاید به‌تنهایی مفید است - اما نتوانست به این اطلاعات سر و سامان داده و از آن در مسیر نشانه‌شناسی، بهره کافی ببرد.

- محمدی سیف، معصومه (۱۳۹۷). *جامعه‌شناسی پوشاک سنتی و زیورآلات زنان*

ایران زمین. تهران: اندیشه احسان.

- پروانه، فریبا (۱۳۹۵). *پوشاک سنتی زنان ایلامی*. ایلام: برگ آذین.

پروانه، با رویکرد مردم‌شناختی، لباس زنانه ایلام را بررسی می‌کند.

- مرتضوی، مریم (۱۳۹۵). *تحلیل مردم‌شناختی پوشاک سنتی مردم شهر ایلام*.

تهران: سنجش و دانش.

- اصغرپور، نرگس (۱۳۹۶). *نشانه‌شناسی پوشاک دوره صفویه*. تهران: جمال هنر.

این کتاب، لباس دوره صفویه را با استفاده از روش خوانشی رولان بارت، مطالعه می‌کند.

نخستین کتاب ملی مد و لباس ایران

این کتاب در دو مجلد، شامل اطلس مد و دیباچه فرهنگی، سال ۹۶ در مؤسسه هنری ققنوس منتشر شده است. اطلس مد به معرفی فعالان عرصه مد از جمله طراحان و تولیدکنندگان و صنایع مربوطه اختصاص دارد. هدف از تدوین این کتاب با شعار «با افتخار ساخت ایران» ترویج و معرفی محصولات داخلی و تشویق مردم به استفاده از آن محصولات عنوان شده است. جلد دوم این کتاب نیز که عنوان آن دیباچه فرهنگی است، به تاریخ پوشاک در ایران و پوشاک

اقوام و مقوله‌هایی چون: مد در جهان و ... می‌پردازد. کتاب برخلاف عنوان آن، ترکیبی ناهمگن از موضوع‌های مختلف است و تقریباً تمامی مطالب کتاب از سایت‌های اینترنتی کپی برداری شده است.

- یاسینی، سیده راضیه (۱۳۹۶). مد هنر - صنعت سلیقه‌سازی. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

کتابی است در معرفی برندهای معروف مد در جهان که روند کار و شیوه‌های منحصر به فرد سبک کاری هر برند را تشریح کرده است.

- محبتی، مهدی (۱۳۸۹). پوشش و حجاب زن در ادبیات فارسی. تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی، چاپ اول.

این کتاب، اشاره‌های متون ادب فارسی به پوشش زنانه را ارائه و تشریح می‌کند.

- قاسمیان دستجردی، پروانه (۱۳۹۴). طراحی لباس صحنه. تهران: پروانه قاسمیان دستجردی.

- ملکی، منیره (۱۳۸۹). نشانه‌شناسی لباس صحنه. تهران: ایرانبان.

ب) کتاب‌های کاربردی

- رهبرنیا، زهرا (۱۳۹۵). تدابیر بصری در طراحی پوشاک زنان. تهران: مرکب هنر.

این کتاب، ارائه مبانی تجسمی مختلف، در طراحی لباس، است.

- الهی، محبوبه (۱۳۹۳). طراحی لباس ۱ (تأثیر و تدبیر خطی). تهران: جمال هنر.

- الهی، محبوبه (۱۳۹۷). طراحی لباس ۲. تهران: محبوبه الهی.

این کتاب، شرح مبانی جنسیت‌سازی پارچه در طراحی لباس است.

- اسکندری، آرزو (۱۳۹۳). هنر طراحی لباس. تهران: کتاب آبان.

کتاب در ۹ فصل تدوین شده است. فصل‌ها عبارت است از: ابزارهای لازم برای طراحی لباس، طراحی اندام و شکل‌های حرکتی بدن، ترسیم لباس، رنگ‌شناسی، ایجاد بافت پارچه با ابزارهای طراحی، برطرف کردن ایرادهای اندام با لباس، هماهنگ کردن لباس‌ها، پارچه‌شناسی، نگهداری و مراقبت از لباس‌ها. هدف کتاب آشنایی مخاطبان با مفهومی‌های پایه‌ای و اساسی رشته طراحی لباس، عنوان شده است.

- عابدینی، اعظم (۱۳۹۲). مبانی طراحی لباس. تهران: کتاب آبان.

این کتاب در ده فصل تنظیم شده است. این فصول عبارت است از: شناخت مبانی هنرهای تجسمی، شناخت انواع خط، ارتباط خط با سایر عناصر تجسمی، شناخت کیفیات بصری، شناخت تدبیر بصری خطوط، ارزش‌های خطی در لباس، شناخت رنگ و تأثیر بصری آن در ارائه طرح لباس، شناخت اندام، دیگر اجزای لباس و تأثیرات آن بر اندام، دیگر موارد مرتبط.

- دمیری، مریم (۱۳۹۶). *مد و اصول اولیه طراحی لباس*. شیراز: ارم شیراز.
- مهدوی، بتساوه (۱۳۹۷). *طراحی مد و لباس*. تهران: کتاب اطهر.
- حمودشلتوکی، فاطمه (۱۳۹۱). *طراحی اندام و لباس*. دزفول: اهورا قلم.

نتیجه‌گیری

انتشار کتاب‌های مربوط به مد، لباس و پارچه، در سال‌های اخیر، سیر صعودی به خود گرفته است و سطح کیفی کتاب‌ها نیز ارتقا یافته است. به لباس زنان، بیشتر از لباس مردان، توجه شده است. اما لباس کودک در این حوزه مغفول مانده است. رویکردهای مطالعاتی گسترش یافته است و سبب گشوده شدن بسترهای تازه برای پرداختن به این موضوع شده است. پوشاک معاصر، چندان توجه پژوهشگران را جلب نکرده است و هنوز مطالعه جدی در این زمینه نشده است. اما روند انتشار کتاب‌ها، نشان دهنده رشد کمی و کیفی موضوع‌های این حوزه است.

فصلنامه نقد کتاب

ادبیات و هنر

سال اول، شماره ۳ و ۴
پاییز و زمستان ۱۳۹۷

۱۸۲